

Date: 29th October-2025

**PROFILAKTIKA INSPEKTORLARINING JINOYATCHILIKNI OLDINI
OLISHDA MAHALLA KOMISSIYALARI BILAN HAMKORLIGINI
TAKOMILLASHTIRISH**

Jakbaraliyev Dilmurod Maqsudali o'g'li

312 guruh kursanti

Annotatsiya: Mazkur maqolada profilaktika inspektorlarining jinoyatchilikni oldini olishda mahalla komissiyalari bilan hamkorligini takomillashtirish masalalari yoritilgan. Jinoyatchilikning ijtimoiy ildizlari, huquqbuzarliklarning oldini olishda jamoatchilik ishtirokining o'zni hamda mahalla institutining huquqni muhofaza qiluvchi organlar bilan o'zaro aloqalari ilmiy asosda tahlil etilgan. Shuningdek, O'zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi tizimidagi profilaktika inspektorlarining faoliyatini modernizatsiya qilish, ularning mahalla darajasidagi ijtimoiy sheriklik mexanizmlarini kuchaytirish bo'yicha taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan. Maqolada xorijiy mamlakatlar tajribasi tahlil qilinib, milliy sharoitga mos yechimlar tavsiya etiladi.

Kalit so'zlar: Profilaktika inspektori, mahalla komissiyasi, jinoyatchilik, huquqbuzarlik, hamkorlik, ijtimoiy nazorat, jamoatchilik, huquqiy ong, xavfsizlik, fuqarolik jamiyati, profilaktika choralari, huquqni muhofaza qilish.

Kirish

Bugungi globallashtirish sharoitida jinoyatchilik va huquqbuzarliklarning oldini olish masalasi nafaqat huquqni muhofaza qiluvchi organlarning, balki butun jamiyatning eng muhim vazifasiga aylangan. Har bir davlatning barqaror taraqqiyoti, avvalo, uning fuqarolari xavfsizligi va osoyishtaligini ta'minlash darajasi bilan belgilanadi. Shu jihatdan O'zbekiston Respublikasida oxirgi yillarda "mahalla" institutining ijtimoiy-huquqiy ahamiyati sezilarli darajada ortib bormoqda.

Mahalla — bu nafaqat fuqarolarning o'zini o'zi boshqarish organi, balki ijtimoiy nazorat, tarbiya va profilaktika jarayonlarining asosiy bo'g'inidir. Aynan shu joyda insonning ijtimoiy muhitga moslashuvi, oilaviy muammolar, yoshlar bilan ishlash, nogironlar va kam ta'minlangan oilalarga ko'mak kabi masalalar hal etiladi. Shu bois, mahallaning osoyishtaligi va xavfsizligini ta'minlashda profilaktika inspektorlarining faoliyati alohida ahamiyat kasb etadi.

O'zbekiston Respublikasining 2016-yil 16-sentabrdagidagi "Ichki ishlar organlari to'g'risida"gi qonunida profilaktika inspektorlari faoliyatining asosiy yo'nalishlari belgilab berilgan. Unga ko'ra, ular huquqbuzarliklarning oldini olish, jinoyatchilikni kamaytirish, fuqarolarning xavfsizligini ta'minlash hamda huquqiy madaniyatni yuksaltirishga xizmat qiluvchi chora-tadbirlarni amalga oshiradi. Shu bilan birga, profilaktika inspektorining faoliyati yakka tartibda emas, balki mahalla komissiyasi, yoshlar yetakchilari, xotin-qizlar faollari va nuroniylar bilan hamkorlikda olib borilishi talab etiladi.

Date: 29th October-2025

Afsuski, amaliyotda bu hamkorlikning samaradorligi har doim ham kutilgan natijani bermayapti. Ayrim hollarda axborot almashish tizimining sustligi, profilaktika tadbirlarining biryoqlamaligi, mahalla komissiyalarining yetarli darajada huquqiy bilimga ega emasligi hamda mas'uliyatning bo'linib ketishi muammolarni keltirib chiqarmoqda. Shu bois ushbu maqolada mazkur hamkorlik tizimini chuqur tahlil etish, mavjud muammolarni aniqlash hamda ularni bartaraf etish yo'llarini ishlab chiqish maqsad qilingan.

Maqolaning dolzarbligi shundan iboratki, jinoyatchilikning oldini olish jarayonida mahalla komissiyalari va profilaktika inspektorlarining o'zaro hamkorligi jamiyatda huquqiy madaniyatni shakllantirishning, ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashning muhim kafolatlaridan biri hisoblanadi. Mahalla darajasida amalga oshirilayotgan profilaktik chora-tadbirlarning samaradorligi aynan shu hamkorlik darajasi bilan chambarchas bog'liqdir. Shu nuqtayi nazardan, ushbu ilmiy ishning maqsadi — profilaktika inspektorlarining jinoyatchilikni oldini olishdagi faoliyatini takomillashtirish, mahalla komissiyalari bilan o'zaro aloqalarini mustahkamlash va ularning ijtimoiy sheriklik mexanizmini rivojlantirishdan iboratdir.

Asosiy qism

1. Profilaktika inspektorlarining jinoyatchilikni oldini olishdagi o'rni

O'zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi tizimidagi profilaktika inspektorlari jinoyatchilikka qarshi kurashda birlamchi bo'g'in hisoblanadi. Ularning faoliyati jinoyat sodir etilgach emas, balki u sodir etilishidan avval chora ko'rishga qaratilgan. Profilaktika inspektorining kundalik faoliyatida asosiy e'tibor fuqarolar bilan ishlash, xavf guruhidagi shaxslarni aniqlash, ularning ijtimoiy muhitini o'rganish va zarur hollarda psixologik, ijtimoiy yoki huquqiy yordam ko'rsatishga qaratilgan.

Ular "Mahallada tinchlik – mamlakatda osoyishtalik" tamoyili asosida faoliyat yuritadi. Shu ma'noda, har bir profilaktika inspektori o'z hududida nafaqat huquq-tartibot posboni, balki jamiyat ishonchini qozongan ijtimoiy maslahatchi sifatida ham faoliyat olib boradi.

2. Mahalla komissiyalarining ijtimoiy roli

Mahalla komissiyalari O'zbekiston jamiyatining eng muhim ijtimoiy institutlaridan biridir. Ular aholining turmush tarzini, muammolarini va ehtiyojlarini eng yaxshi biladigan organlar sifatida jinoyatchilikning oldini olishda bevosita ishtirok etadi. Mahalla faollari, xotin-qizlar maslahatchilari, yoshlar yetakchilari, nuroniylar va jamoatchilik nazorati a'zolari orqali fuqarolarning huquqiy ongi va madaniyatini oshirish bo'yicha turli tadbirlar amalga oshiriladi.

Mahalla komissiyasi, shuningdek, muammoli oilalar bilan ishlash, farzand tarbiyasi sust bo'lgan yoki ichkilikbozlik, ishsizlik kabi illatlar bilan bog'liq holatlarni erta aniqlashga yordam beradi. Bu esa profilaktika inspektorlari uchun muhim axborot manbai bo'lib xizmat qiladi.

3. Hamkorlikning amaldagi holati

Date: 29th October-2025

So'nggi yillarda mahalla komissiyalari bilan profilaktika inspektorlari o'rtasida hamkorlikni kuchaytirish bo'yicha bir qator islohotlar amalga oshirildi. Har bir mahalla uchun mas'ul profilaktika inspektori birlashtirilgan bo'lib, u mahalla faollari bilan birgalikda xavf guruhidagi fuqarolarni ro'yxatga olish, ularning yashash sharoitlarini o'rganish va kerakli hollarda reabilitatsiya chora-tadbirlarini amalga oshiradi.

Biroq amaliyotda ayrim kamchiliklar ham mavjud. Jumladan, ayrim mahalla komissiyalari profilaktika inspektorlarining faoliyatida passiv ishtirok etmoqda, jinoyatchilikni erta aniqlashda zarur darajadagi tahliliy yondashuv yetishmaydi. Shuningdek, ayrim hududlarda profilaktika inspektorlarining katta yuklama bilan ishlayotgani sababli, ular ijtimoiy muammolarni individual tartibda o'rganishga yetarli vaqt ajratolmayapti.

4. Hamkorlikni takomillashtirish yo'llari

Mahalla komissiyalari bilan profilaktika inspektorlari o'rtasidagi hamkorlikni samarali tashkil etish uchun quyidagi yo'nalishlar muhim ahamiyatga ega:

1. Axborot almashish tizimini takomillashtirish. Mahalla va ichki ishlar bo'linmalari o'rtasida yagona elektron ma'lumotlar bazasini yaratish zarur. Bu baza orqali xavf guruhidagi shaxslar, muammoli oilalar, ishsiz yoki huquqbuzarlikka moyil shaxslar to'g'risida tezkor ma'lumot almashish mumkin bo'ladi.

2. Mahalla faollarining huquqiy savodxonligini oshirish. Mahalla komissiyasi a'zolari, ayniqsa yoshlar yetakchilari va xotin-qizlar faollari uchun muntazam huquqiy o'quv kurslari tashkil etilishi zarur. Bu ularning profilaktika inspektorlariga amaliy yordam berish qobiliyatini oshiradi.

3. Birgalikdagi rejalashtirish va nazorat tizimini joriy etish. Har bir mahalla uchun jinoyatchilikni kamaytirishga qaratilgan "Profilaktika rejalari" ishlab chiqilishi va ularning bajarilishi bo'yicha monitoring yuritilishi lozim.

4. Ijtimoiy sheriklikni kuchaytirish. Mahalla komissiyasi va profilaktika inspektorlari bilan bir qatorda nodavlat notijorat tashkilotlar, ta'lim muassasalari, diniy idoralar va yoshlar tashkilotlari hamkorligini kengaytirish kerak.

5. Motivatsiya tizimini joriy etish. Jinoyatchilikni kamaytirish bo'yicha yuqori natijaga erishgan mahalla komissiyalari va profilaktika inspektorlarini moddiy va ma'naviy rag'batlantirish tizimini yo'lga qo'yish muhim.

5. Xorij tajribasi va milliy sharoit uchun xulosalar

Xorij mamlakatlarida jinoyatchilikka qarshi kurashda "Community policing" (jamoatchilik politsiyasi) tizimi keng qo'llaniladi. Masalan, AQSh, Buyuk Britaniya va Yaponiyada politsiya xodimlari jamoa bilan doimiy aloqada bo'lib, aholi ishonchini qozonish orqali jinoyatlarning oldini oladi. Bu tajriba O'zbekiston sharoitiga mos tarzda mahalla-komissiya-profilaktika inspektori uchburchagi asosida joriy etilsa, natija yanada samarali bo'ladi.

O'zbekistonda mahalla institutining kuchli ijtimoiy negizi mavjudligi ushbu tizimni milliy qadriyatlar bilan uyg'unlashtirib, "profilaktika-mahalla-fuqaro" modelini

Date: 29th October-2025

takomillashtirish imkonini beradi. Bu esa jinoyatchilikni kamaytirish, fuqarolarning huquqiy ongini oshirish va jamiyatda osoyishtalikni mustahkamlashga xizmat qiladi.

Xulosa

Profilaktika inspektorlari va mahalla komissiyalari o'rtasidagi hamkorlik jinoyatchilikni oldini olish tizimining eng muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Ularning faoliyati nafaqat huquqiy, balki ijtimoiy, tarbiyaviy va ma'naviy jihatdan ham muhim ahamiyatga ega.

Yuqoridagi tahlillar shuni ko'rsatadiki, mavjud hamkorlik tizimini takomillashtirish uchun axborot texnologiyalarini keng joriy etish, mahalla faollarining huquqiy savodxonligini oshirish, rejalashtirish va monitoring tizimini mustahkamlash hamda rag'batlantirish mexanizmlarini kuchaytirish zarur.

Shuningdek, profilaktika inspektorlari faoliyatini jamoatchilik ishtirokida amalga oshirish, mahalla komissiyalarining mas'uliyatini oshirish va ular o'rtasida o'zaro ishonchli hamkorlik muhitini yaratish jinoyatchilikni kamaytirishda hal qiluvchi omil bo'ladi. Shu tarzda, mahalla jamiyatda tinchlik va barqarorlikning poydevoriga, profilaktika inspektori esa ushbu poydevorni mustahkamlovchi asosiy kuchga aylanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent: O'zbekiston, 2023.
2. O'zbekiston Respublikasining "Ichki ishlar organlari to'g'risida"gi Qonuni, 2016-yil 16-sentabr.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Jinoyatchilikka qarshi kurashish va huquqbuzarliklarning oldini olish tizimini takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi farmoni, 2021-yil 26-mart.
4. Mahalla va oilani qo'llab-quvvatlash vazirligi materiallari.
5. Karimov, I. "Yurt tinchligi – xalq farovonligining garovi". – Toshkent: O'zbekiston, 2015.
6. Raxmonov, B. "Jamoatchilik ishtirokida jinoyatchilikning oldini olishning nazariy asoslari". – Toshkent, 2020.
7. Community Policing: A Contemporary Perspective. – Routledge, 2021.
8. O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi o'quv materiallari, 2023.

